

Ze zápisů Marie Veselé k roku 1945 (druhá část)

V další části zápisů, které zveřejňujeme, se „lidová“ kronikářka slečna Marie Veselá (1870–1946) ohlíží za květnovými událostmi roku 1945 v našem městě.

Dne 9. května v časných ranních hodinách bubnováno, že v Praze je hlad, aby každý dle možností daroval potraviny, které se nekazí. Budou v půl deváté odeslány vlakem. Dále kdo má střelnou zbraň a střelivo. Lidé houfně nosili mouku, chleba, omastek, cukr, vejce, mák, luštěniny, jen brambory se nebraly. I zbraní odesláno mnoho, ačkoliv Němci hrozili těm, kteří je neodevzdali. Asi o půl dvanácté projelo městem z kaštan dolů na náměstí kolem 80 vozidel obsazených německými vojáky.

Odpoledne se konal pohřeb vlajkaře Roudnického, při němž hudba zakázána. Před polednem odvezení do Libáně pod četnickým dozorem vůdci vlajkařů (stavitel Vonka) a němečtí příslušníci v Rožďalovicích bydlící. Staré osoby ze zámku se ih-

ned vrátily. Odpoledne o 16. hodině projelo městem nahoru do kaštan jedno auto s německým vojskem a s vlečným vozem přeplněné německými uprchlíky, dětmi a ženami. Bubnováno, aby opět každý, kdo může, pomohl Praze potravinami. Rozhlas

hlásí německou kapitulaci. Němci bombardují na ústupu Mělník, Mladou Boleslav, Nymburk, Brandýs. Starosta prohlédl po Němcích zbylé věci, část si jich místní důstojníci odvezli.

Dne 10. května o 5. hodině ráno projelo městem 20 vozidel s německými vojáky odzbrojenými a jedno auto s uprchlíky. Večer před tím přijelo 20 vozidel od Břístve. U cukrovaru byli naši lidmi odzbrojeni. Zanechali zde mnoho věcí pěkných, kterých se zmocnili různí naši lidé. O 9. hodině ožilo občanstvo příjezdem Turkešťanů, kteří zde byli ubytováni jako němečtí vojáci – vlasovci. Přešli k nám a bojovali za nás. Zabit nebyl žádný, zraněn jeden. Přijeli z Libáně, jeli do Kopidlna. Byli všichni v občanských šatech a nelišili se od zdejších lidí, jen plet měli

tmavší. Turkešťanci byli srdečně vítáni a sami se šťastně smáli.

Po vyhlášení mobilizačních vyhlášek hlásili se muži prvních ročníků v obecné škole a na cestu k hranicím dostali batohy, pokrývky a jiné potřebné věci.

Po ulicích vítr metal rozházené německé bankovky, které Němci rozhazovali. Na jednom vozidle roztrhali Hitlerův obraz a kusy litaly ve větru. V Praze se přestalo bojovat, ale mnozí potřebovali vědět, jak je s příbuznými. Vlaky nejely, proto šli pěšky.

O 4. hodině odjeli do Jičína mobilizovaní muži. O 2. hodině se konal pohřeb při pondělních bojích zabitého Václava Taraby. Zúčastnily se ho nepřehledné zástupy lidí. Po proslovu pana děkana, proslovil řeč životnický dp [sic!] Grus. Loučil se se zemřelým jako se svým žákem a naposled kamarádem. Ocenil hrdinskou smrt, smrt hrdiny padlého pro svobodu své rodné české země. Pak promluvil předseda Sokola, knihař Jenda Rajman, a úředník občanské záložny poručík Bořek, za národní výbor učitel Chrtěk. Po spuštění rakve do hrobu vybídl pan děkan shromážděné, aby se šli rozloučit s Turkešťancem Chasanem Kalikovem, který padl v pondělí před měšťanskou školou. Skoro všichni uposlechl. Hudba zahrála „Hej, Slované“, vojsko vzdalo čest a poté pan děkan vybídl přítomné, ač byl zemřelý muslim, aby jako dítky jednoho otce se za mrtvého pomodlili. Krátkou, ale velice hezkou řeč pronesl dr. Václav Lekeš starší, jménem svým i sester Červeného kříže.

Bubnováno, aby lidé vyvěsili prapory na uvítání Rudé armády. Současně se občanstvo vybízelo, aby vrátilo odcizené věci po německé armádě. Kdo to nevrátí, bude souzen lidovým soudem a přísně potrestán.

Začali se vracet Židé z koncentračních táborů, první byl Hekš mladý a starý. Bubnováno, že veškeré dočasně zůstávají v platnosti (mléko, máslo, vejce, sláma, seno, obilí). Obchodníci s potravinami ručí za neškodnost potravin. Zboží na poukaz: šaty, obuv, látky se zastavují. Zakazují se domácí porážky vepřů, nucená porážka jen se svolením úřadů.

Dne 9. května ve 4 hodiny ráno osvobozena Praha Rudou armádou. Dne 11. května vítali Rožďalovici Rudou armádu. Od rána shromažďovaly se ženy a dívky v krocích před radnicí. Když dopoledne nikdo nepřišel, rozešly se. Odpoledne v 13.30 přijely první vozy s ruským mužstvem a děly z kaštan. Radili se v Lindnerově ulici. Byli nadšeně vítáni a pohoštěni pivem a zákusky. Říkalo se, že jsou cestou nasyceni. Zpívalo se, hrála harmonika, tančilo, hudba hrála střídavě dole na náměstí i nahoře. Obecenstvo prosilo o podpisy. V 6 hodin večer odjeli, druží

přijeli. Ženy Červeného kříže pro ně vařily, ve školách. O 3. hodině ranní 12. května přijel velký transport vojska. Starosta osobně pro ně opatroval nocleh, kde se dalo. Odpoledne bubnováno, aby se přihlásili majitelé volných lůžek pro vojsko.

Nabízela se zvláště lůžka pro důstojníky. O 8. hodině ranní přijelo vojsko s děly. Přijeli též cyklisté. O 10. hodině jely do kaštan tři vozy s věcmi uprchlíků. Tito šli vedle, nebo strkali vozíky se sklopenými hlavami. Pak jelo do kaštan mnoho vozů prázdných tažených koňmi, za nimi koně. Na dveřích, kde ubytování Rusové, byla pěticípá hvězda se srpem a kladivem. Odpoledne někteří odjeli do Dobrovic. Odvezen do Libáně

další vlajkař a jeden ze Seletic. Do Jičína povoláno dalších 50 mužů k odvodu. Dospělí neobdrželi žádné mléko a máslo, jen děti.

Dne 12. května zastřelen byl v Zámostí Turkeštánci ruský voják skrývající se v polích.

Dne 13. a 14. května projelo Rožďalovicemi všemi směry nescíslné množství ruských vozidel, nákladních i osobních. Ruští koně byli velice pěkní, dobře živení. Příznačné bylo, že třináctého byly v katolickém kostele slavné bohoslužby za dosaže-

ný mír a druhý den za padlé pro naši svobodu, ale ti, co té svobody měli plná ústa, nepřišli. Neustále mezi občany kvasilo, že při odzbrojování německých vojáků byli mladí vojáci ponecháni svému osudu. Důstojníci byli ukryti již druhý den v lese, jediný zůstal Kořínek. Životy riskovala hlavně mládež.

Stále příjíždělo ruské vojsko, auta, motocykly, povozy tažené koňmi. V Zámostí na pile byl ruský Červený kříž s ošetřovateli. Ti dne 16. května odjeli. Dne 15. května byl na náměstí druhý koncert ruské vojenské hudby s tanci a akrobatickými kousky. Po něm se zase po dlouhé době tančilo. Stále panovalo velké parno a všude se vířil prach k zadušení.

Dne 17. května přijel do Prahy prezident Beneš s chotí. Týž den bubnováním vyzváni muži, aby šli po lese sbírat zbraně a střelivo pohozené prchajícími Němci. Mužů šlo mnoho, nalezlo se hodně střeliva i zbraní, dokonce pušky a pancéřová pěst. Mnoho mladíků se přihlásilo za české partyzány [prozatímní vojsko] a byli posláni do pohraničí, do Sudet, kde německá mládež neuznávala Hitlerovu kapitulaci [Liberec, Teplice] a střílela do Čechů. Za službu u partyzánů měli slíbeno v Československé republice službu u státních úřadů a to je lákalo.

Dne 19. května vyzváno občanstvo, aby odpoledne na četnické stanici každý hlásil osoby, o kterých zaručeně ví, že využívaly válku a jednaly tak, jak se ve válce jednat nemá. Myslelo se, že nikdo nepřijde, ale udavačů bylo mnoho.

Dne 20. května o Božím Hodě svatodušním k večeru se konal pohřeb ruského vojína, který střílel v řece ryby, mnoho jiných takto ryby

střílelo. Pohřeb: Rakev potažena rudou vlajkou na nákladním autu, dva vojáci při jízdě stáli podle ní, vojenská hudba, za rakví vojáci s puškami.

Na Hasině zbit od Rusů starosta proto, že jim nechtěl vydat krmiwo pro koně.

Ruští vojáci sekali bez dovolení na louce trávu, pásli koně i na polích. V Rusku se to prý tak dělá. Muži vybízení k partyzánům, k vojsku.

Na radnici se musila přihlásit auta, kola, motorky.

Poprvé po dlouhé době se v Rožďalovicích prodávalo koňské maso. Lidé ho hodně kupovali. Bubnováním vyzýváno občanstvo ku vrácení všech věcí, které nabylo od ruských neb německých vojáků. Hrozeno domácí prohlídkou, ale lidé se smáli. Již se nebáli.

Vyzýváno občanstvo, aby neprodávalo ruským vojákům kořalku, kterou podomácku pálí (někteří vojáci se opíjeli i denaturovaným lihem), lidé mají upozorňovat, kde se tak děje. Neuposlechnutí bude trestáno. Úřady měly samy zjišťovat, proč někteří vojáci navštěvují určité domácnosti, často tam chodí. Později se ukázali někteří zbohatlíci, škoda, že se nekonaly domovní prohlídky. Proslýchalo se, že někteří opilí ruští vojáci mají obtěžovat české ženy. Občané mají všeobecně Rusy rádi. Vozili Rusové děti i velká děvčata na autech i na koních, zadarmo vozili náklady.

V Zámostí byl ruský Červený kříž a osm raněných vojáků. Tito na hrbitově označili dva hroby svých spoluvojinů zvláštním způsobem: Jehlan s červenou hvězdou.

Z Rožďalovic narukovavší muži do Jičína byli posláni do Kálku, aby hlídali složenou municí a benzín. Od cukrovaru tam byl přivezen též ben-

zín. Obdrželi žlutý letní stejnokroj po německých vojácích bojujících v Africe. Znovu vybízení muži k prohlédávání lesů za účelem pátrání po odhozeném střelivu.

Oznámeno, že přijde-li ruský voják do domácnosti a chtěl by se ubytovat, aniž byl majitel předem vyrozuměn, nesmí být přijat. Má se jít zeptat k veliteli ruské policie, která je na náměstí u Odlů [pozdější Komunál], tam se mu dostane poučení, má-li vojína přijmout. Jedná se o to, že by někdo přestrojený za ruského vojáka se vetřel do rodiny a prováděl špionáž. Z lesů bylo slyšet rány z pušek a kulometů, to bývali čeští vojáci čistili Němcům odebrané zbraně. Radil jim major Nosek, který přes válku bydlil v hájence u Sovolusk. Do lesa se báli lidé chodit. V lese měli dřevěné boudy Rusové. Jeden občan byl jimi zadržen a od nich upozorněn, že podruhé bude pokládán za přestrojeného Němce a zastřelen.

Na 61. narozeniny presidenta Beneše nařízeno vyvěsit všude prapory. Po příjezdu české vlády do Prahy a opětném zřízení Československé republiky byli sesazeni ve všech mės-

tech a ve všech vesnicích výboři i starostové. Tak stalo se i v Rožďalovicích. Dne 30. května bubnováno o půl 7. večer, že ihned poté, o 7. hodině, a nesejdou-li se lidé, o 8. hodině při každém počtu přítomných, koná se v radnici volba místního národního výboru (MNV). Volby se mají zúčastnit všichni muži a ženy od 18 let. Schůze se konala v 8 hodin. Zvoleno 24 členů místního národního výboru. Předsedou MNV zvolen [Josef] Čapek, místopředsedou [Pavel] Kafka [ml.] (z Revoluční ulice). Též za mládež zvoleni dva zástupci.

I tentokrát se voličstvo bavilo, co ještě nevěděli, teď uslyšeli. Stoupenci navržených kandidátů vyčítali svým protivníkům nepěkné jich chování za vlády Němců a jejich obojakost. Při návržení kandidáta bývalého nadporučíka Banýra nepřipuštěna jeho volba a hlasitě voláno: „Toho ne!“ Důstojníci hráli při revoluci smutnou úlohu (byli schováni...).

Druhý den nato svolána do Hotelu schůze národních socialistů. Pokud jsme úpěli pod německou tyraní, byli jsme svorní, majíce jedno přání: Pryč s Němci, ale sotva se ukázal první paprsek svobody, již se konají schůze, aby se jednota národa rozbila.

Po pěti letech byl svátek Božího Těla zasvěcen a průvod s velebnou svátostí konán po celém městě. Upozorňováni muži, aby si přečetli mobilizační vyhlášku. Konán soupis drůbeže a domácího zvířectva. Každý, kdo do bytu přijme cizince nebo vojáka, musí to hlásit místnímu veliteli. Konán soupis majetku vlajkařů, ženy vybízeny k protahování řepy u velkostatku.

Připravil Viktor Dobrev

Ze školní kroniky

V rámci 70. výročí konce II. světové války zveřejňujeme zápisy o květnových událostech v našem městě z kroniky Obecné školy smíšené v Rožďalovicích, které zaznamenal její tehdejší „zatímní řídící učitel“ Emanuel Melichar.

Za zapůjčení kroniky a svolení k publikování těchto záznamů děkuji řediteli ZŠ a MŠ G. A. Lindnera v Rožďalovicích Mgr. Romanu Kotlářovi.

Osvobození!

5. květen dopoledne

Dne 5. května dopoledne začali občané vyvěšovat poprvé po 6 letech zase československé vlajky. Zahraniční rozhlas oznámil kapitulaci německé západní armády Anglo-Američanům. Na ulicích se tvořily hloučky živě roklující o řídicích se událostech. O 11. hodině dopolední oznámil i zdejší rozhlas zprávu o kapitulaci. Správce školy nařídil vyvěšení praporů Československé republiky na škole, ale velitel posádky v ní bydlící odmítl s poukazem na to, že by se musel bránit tomuto vyvěšení, protože škola jest zatím používána jako kasárna pro německé vojsko.

5. květen odpoledne

Oddíl Turkmenů přijal zprávu o konci války s pocitými smíšenými. Mnozí projevovali hlasitě radost, ale i pod jejich žlu-

tou pletí bylo vidět rozpaky nad tím, co nyní počít. Hned po obědě začali se jednotlivě i v hloučkách vytrácet do blízkých lesů. Protože u vchodu postavená německá stráž nikoho nepouštěla, vyloмили dvěře u kabinetu v 1. patře, vyrazili okno z kabinetu vedoucí na schody ke kostelu a přeplněným kabinetem utíkali. Při tom značně zničili pomůcky v něm uložené.

Revoluce v Praze

V 1 hodinu při hlášení zpráv rozhlasu přerušil hlasatel zprávy a začal volat četnictvo, policii a občanstvo na pomoc, protože oddíly SS útočí na rozhlas a vraždí tam české lidi. Toto volání bylo signálem k revoluci českého lidu v Praze, kterážto revoluce se přenesla jako požár na celý venkov český, a tedy i k nám do Rožďalovic.

Revoluce u nás

Odpoledne již děti do školy nepřišly. Ulice se naplnily lidmi. Obchody byly uzavřeny. Správy obce se ujal Místní národní výbor v čele s panem J. Kavkou, dělníkem cukrovaru [míněn Revoluční národní výbor v čele s Pavlem Kafkou st. – pozn. VD].

Branné oddíly

Odpoledne začalo utvořování revoluč-

ních výkonných orgánů a vojenských útvarů. Navázáno jednání s velitelem místní posádky o složení zbraní, které vedlo k plnému úspěchu. Dopoledne 6. května (byla neděle) začalo se s ozbrojováním občanů – bývalých vojáků a tvořením oddílů majících za úkol udržení pořádku, vykonávání strážní a hlídkové služby, jakož i obranu proti případným nepřátelským činům Němců. Tyto oddíly byly ozbrojovány zbraněmi odebranými Němcům.

Účast učitelů

Při organizaci těchto oddílů účastnil se kolega Jaroslav Ruda. Správce školy Emanuel Melichar zúčastnil se v oddílu vykonávajícím strážní službu v lese Kálek, aby tam uložené veliké zásoby benzinu a nafty byly jako neocenitelný majetek zachovány republice zvláště před projíždějícími německými motorisovanými kolonami, které dosud nesložily zbraně.

Boje v městě a okolí

V noci ze 6. na 7. května došlo v okolí města k prvním přestřelkám mezi našimi oddíly a znovu věrolomně útočícími Němci. První boj strhl se u Tuchomi kolem druhé hodiny v noci dne 7. května, za něhož byl zabít jeden Rus a jeden Čech.

Tentýž oddíl Němců přepadl náhle strážní oddíl u Kálku a několik mužů, mezi nimi i správce školy Emanuela Melichara, zajal a odvezl jej jako rukojmí na blatníku předního obrněného vozu do Rožďalovic, kde pod pohrůžkou zastřelení bylo mu nařízeno volat: „Nestřílejte!“

V městě byl však klid. Němci se znovu zmocnili zbraní a osvobodili své vojáky zajištěné v neděli 6. května. Nepopsatelné nadšení, které ovládlo mysl všeho občanstva v sobotu a v neděli, proměnilo se za ranního šera v pondělí v rozhořčení nad věrolomností Němců a ve vůli k odplatě.

Odplata

Odpoledne téhož dne došel pochod partyzánů z Kopidlna na pomoc Rožďalovicům. Pancéřový vlak Kopidlenských obsadil nádraží a pěší oddíl spojený s ozbrojenou mládeží z Rožďalovic vyčistil město od Němců, jimž odebral zbraně.

Oběti

Tento boj vyžádal si bohužel tři lidské životy za obět. Prvním byl 32letý obchodník z Kopidlna Jaroslav Ryba [správně František – pozn. VD], druhým studující z Rožďalovic Václav Taraba a třetím Turkmen Chasan Kalikov, 25letý.

Škody

Za tohoto boje byla v obecné škole rozstřílena okna a kullemi značně poškozena omítka v průčelí.

Rukojmí

Ještě jedenkrát toho dne zmocnili se Němci Rožďalovic a odvěkli 40 lidí z města do Tuchomi jako rukojmí. To už ale bylo jasně slyšet hřímání děl z valící se fronty, kteréžto hřímání bylo již delší dobu, zvláště za ranního ticha dobře slyšitelné.

Útěk Němců

Němci v panice prchali na západ a celý národ mohl konečně z plna srdce vydechnouti: *J sme zase svobodni!*

Osvoboditelé

Ve čtvrtek 10. května dorazil do Rožďalovic první tankový oddíl Rudé armády [první oddíl Rudé armády přijel do Rožďalovic až o den později, v pátek 11. května – pozn. VD]. Svátečně vyzdobené město s jásáním vítalo osvoboditele. Na ulicích a na trávníku před školou u pomníku Husova tančili rudoarmějci za zvuků harmonik národní ruské tance a všechno občanstvo s otevřenou náručí, nadšením v očích a šťastným úsměvem ve tvá-

řích vítalo se a přátelilo se s jednotlivými vojáky a důstojníky.

Rudá armáda hosty ve škole

Škola byla přeměněna na lazaret pro Rudou armádu. V důsledku květnových událostí nemohlo být až do 21. května vyučováno. Silnice a ulice byly plny vojska a motorisovaných vozidel. V lesích se ukrývali stále ještě rozprchlí Němci, a tak většina rodičů se obávala o bezpečnost svých dětí a do školy je neposílala.

Vyučování

Dne 21. května bylo opět zahájeno náhradní vyučování jako před revolučními dny. Opětné zahájení vyučování v obnovené Československé republice bylo provedeno slavností uspořádanou společně se sborem učitelským z mě-

řanské školy. Zdařilá slavnost byla uspořádána v sále radnice.

Reforma školství

Od 1. června bylo převedeno žactvo 6.–8. školního roku do měšťanské školy, aby byly částečně odčiněny křivdy spáchané okupanty na naší mládeži.

Opravy ve škole

Během prázdnin byly provedeny nutné opravy školy, která byla událostmi posledních měsíců války hodně zničena. Uprchlíci, Němci i Turkmeni, zničili a poškodili nábytek i zařízení, odvezli rádio, psací stroj a kancelářské zařízení, zničili množství obrazů i knih, odnesli i záclony v oknech a dosažitelné elektrické vedení. Celková škoda na budově a vnitřním vybavení školy může být odhadnuta na 80–100 000 Kč, vezme-li se za základ dnešní pořizovací cena věcí.

Kursy

Poslední dny měsíce července a první dny měsíce srpna věnovali všichni členové sboru návštěvě ideologického kursu, uspořádaného ÚOR [Újezdní osvětovou radou – pozn. VD] v Jičíně pro učitelstvo okresů Jičín a Turnov, jako odbočku ideologického kursu pro pražské učitele na Prachově. Kurs byl věnován převážně problémům vědeckého socialismu a zanechal v myslích účastníků stopy nevyhladitelné.

Připravil Viktor Dobrev

